

BEVEZETÉS

Életünk fontos részét képezik az egyének által vallott értékek, és az értékek rendszereként kialakuló értékrend. Számos tudományterület foglalkozik az értékek vizsgálatával, az értékfelfogással. Az értékek szervezik, rendszerezik múltunkat, jelenünket és jövőnket (Kamarás, 2010). A mai magyar társadalom értékrendszerében megfigyelhető a recesszió, zavarodottság. Ennek oka a nagyobb történelmi fordulatokhoz vezethető vissza. Az 1945-ben bekövetkezett történelmi korszakváltás társadalmi - politikai fejlődést hozott, míg elmaradt ezzel párhuzamosan a gazdasági fejlődés. A 60-as és 70-es években a gazdasági fejlődés vette át a vezető szerepet, vitte előre az országot, és a társadalmi- politikai intézményrendszerünk került lépéshátrányba. Olyan mélyreható változások voltak ezek, amelyek befolyásolták a társadalomtudatot, értéktudatot (Hankiss, 1983). A rendszerváltás éveiben felerősödő piacgazdasági átalakulások társadalmi változásokat is hozott, melyek megindították a fogyasztás - orientált élet - és értékrend kialakulását is (Pikó, 2005).

A sportolás, a mozgás széles körben elfogadott, társadalmi tekintéllyel rendelkezik, mely a kultúráktól független értékeket képvisel. Ennek tökéletes példái az internacionális kulturális események, mint a labdarúgó világbajnokság és az olimpiai játékok. A XX. század folyamán a sport kiterjedt a társadalom egészére és számos új sportág/mozgásforma terjedt el (pl.: városi futás, Balaton átúszás, edzőtermi sportolás). Kutatásomban abból indultam ki, hogy a sportolók, különösképpen a versenysportot űzők, legyen szó akár egyéni, akár csapatsportról, példaként szolgálnak a társadalom számára, olyan értékeket közvetítenek, melyek általánosan elfogadottak, előremutatóak, sőt, számos esetben előidézik a társadalmi normák és értékrendek változását. A sportban megjelenő értékek, azok változásai a társadalom egészére vonatkozó értékrend esszenciái, az azokban megfigyelhető tendenciák iránymutatóak, sok esetben drasztikus változásokat jeleznek előre, vagy idéznek elő (Laczkó és Rétsági, 2015).

A társas érintkezés módjának (pandémia miatt bekövetkezett) átmeneti megváltozása hatással volt a sportra, meggyorsíthatta az értékrendek változását. Az értékrend elemeinek alapvető eltérései és változásuk gyorsasága lehetőséget ad az egyénileg és csapatban sportolók értékrendjeinek vizsgálatára, az esetleges eltérések vizsgálatára, valamint olyan további kutatások megvalósítására, melyek segítségével a sportolókon túlmutató, a társadalom egészére nézve releváns eredmények érhetőek el. A tanulmányomban értékvizsgálati szempontból elsősorban Schwartz (1992) és Inglehart (1991) értékváltozásokra alkalmazott elméleteit használtam fel.

Bauer (2006) szerint érték az, amit egy társadalmi csoport annak tart. Az értékek kapcsán Kamarás (2010) úgy véli, hogy az értékek rendezik és megosztják múltunkat, jelenünket és jövőnket. Irányítják és szabályozzák fizikai és szellemi energiánk felhasználását, meghatározzák és kifejezik társadalmi hovatartozásunkat és társadalmi énünket. Andorka (2006) olyan műveltségi alapelveknek tartja az értékeket, melyek kifejezik, hogy az adott társadalom mit tart jónak és rossznak, kívánatosnak és fontosnak. Az értékek olyan átfogó motivációs célok, amelyek kifejezik, hogy mi fontos az emberek számára (Schwartz, 2015). Az értékek hiányában az embernek nincs mihez mérnie magát, ennek következtében saját értékességének tudata fel sem épül, személyiségének kibontakozása elakad. A társadalom összetartozásának tudata, az értékek által alakul ki és a normák segítik a közösségekben a mindennapi együttélést. Az értékeknek csoportképző hatása is van, amelyben megfogalmazott saját értékeiket állíthatják szembe mások értékeivel (Hankiss, 2004).

A nemzetközi szakirodalmak egyik kiemelkedő alakja Inglehart (1977) aki egy négytétéles és egy tizenkéttétéles értékvizsgálatot dolgozott ki a materiális-immateriális értékek elméletében. Kutatásában a felsorolt társadalompolitikai célok közül a két legfontosabbat kellett kiválasztaniuk a kitöltőknek. A kérdések elsőfele a materiális (modern), míg a második

fele az immateriális (posztmodern) értékeket képviselte. Gazdasági, politikai és kulturális fejleményeket vizsgálja az emberek gondolkodásmódjában (értékrendszerében). Az elmélet két, egymás után megfigyelt folyamattal indul. Először a tekintélytiszteletre épülő értékrend, amelyből lett a modern értékrend, amit modernizációnak nevezett, majd a modern értékrendből posztmodern, ami átalakult értékrendszerré. Az első folyamatban a társadalom szekularizálódik és bürokratizálódik. Amikor ez megtörténik, a társadalom eltolódik a közös vallási értékekről a racionális teljesítményre ösztönző értékek felé. A második folyamatban megjelenik az önkifejezés és a szubjektív jólét értéke. A társadalom individuálisabb és egyben toleránsabb lett, azaz nyitott. Ez az elmozdulás a véleménynyilvánítás irányába következik be. A "materialista" értékek azok, amelyek mindenekelőtt a gazdasági és fizikai biztonságot hangsúlyozzák, a "posztmaterialista" prioritások pedig az önkifejezés és az életminőség hangsúlyozását. Az értékek tág, motivációs konstrukciók, amelyek kifejezik, hogy mi fontos az emberek számára. Értékrendjük alapján az egyének különböző cselekedeteket, tárgyakat, embereket és eseményeket többé-kevésbé értékesnek tekintenek. Az emberek értékei központi szerepet játszanak identitásuk és énképük kialakításában (Hitlin 2003; Rokeach 1973). Rokeach (1968)

által kidolgozott értékrendszer 18 terminális (cél-¹) értéket és 18 instrumentális (eszköz-²) értéket állított fel. A célértékek az ideális életcélokat határozzák meg, az eszközértékek pedig a célokhoz vezető utat.

Schwartz elmélete tíz, motivációs szempontból eltérő értéket határoz meg, és leírja a közöttük azonosítható dinamikus kapcsolatokat is. Ezen összefüggések jobb grafikus ábrázolása érdekében az elmélet kör alakú struktúrába rendezi a tíz értéket. A 2012 -es cikkben Schwartz és kollégái (2012) 19 alapvető egyéni értéket mutattak be, amelyek "irányadó elvek egy személy vagy csoport életében" (1. táblázat).

1. táblázat: Értékcsoportok és a hozzájuk kapcsolódó általános emberi értékek (Schwartz, 1992)

érték csoportok	kapcsolódó értékek
Self-direction- <i>önirányítás</i>	kreativitás, szabadság, önállóság
Stimulation- <i>kezdemenyezés</i>	változatos élet, érdekes élet
Hedonism - <i>hedonizmus</i>	élvezet, élmény
Achievement - <i>teljesítmény</i>	siker, képesség, befolyásos, törekvő
Power - <i>hatalom</i>	hatalom, gazdagság, fennhatóság
Security - <i>biztonság</i>	családi biztonság, társadalmi rend, nemzeti biztonság
Conformity - <i>konformitás</i>	önfegyelem, udvariasság, idősebbek tisztelete
Tradition - <i>hagyomány</i>	elfogadás, visszafogottság, tradíciók tisztelete
Benevolence - <i>jóindulat</i>	segítőkészség, megbocsátás, lojalitás
Universalism - <i>egyetemesség</i>	egyenlőség, békés világ, társadalmi igazságosság, szépség világa, környezetvédelem, bölcsesség,

Self-direction/ Önirányítás: önálló gondolkodás és cselekvés. Az önirányítás értékei az autonómia és függetlenség interakciós igényéből (kreativitás, szabadság, kíváncsiság, függetlenség) erednek.

Stimuláció/Kezdeményezés: izgalom, újdonság és kihívás az életben (változatosság, izgalom, kaland, érdekes élet).

Hedonism/Hedonizmus: öröm vagy érzéki kielégülés. Jellemzője az élvezetek keresése.

¹ anyagi jólét, béke, boldogság, bölcsesség, családi biztonság, belső harmónia, egyenlőség, az elvégzett munka öröme, érdekes és változatos élet, a haza biztonsága, igaz barátság, igaz szerelem, kellemes élvezetes élet, emberi önérték, szabadság, szépség világa, társadalmi megbecsülés, üdvözlés

² alkotó szellemű (újító), bátor - gerinces, előítéletektől mentes, engedelmes, fegyelmezett, felelősségteljes, hatékony, jókedélyű, logikus gondolkodású, megbocsátó, önálló, segítőkész, szavahihető, szeretettel teljes, tiszta (rendes, ápolat), törekvő udvarias

Achievement/teljesítmény/elismerés: személyes siker a társadalmi normáknak megfelelő kompetencia bizonyításán keresztül (ambiciózus, sikeres, alkalmas, befolyásos, törekvő, képesség).

Power/hatalom: emberek és erőforrások feletti ellenőrzés vagy hatalom (tekintély, vagyon, társadalmi hatalom). Magas társadalmi státusz- és presztízselérés a motiváció.

Security/biztonság: a társadalom, az emberek és az egyén saját maga biztonsága, harmóniája és stabilitása. A biztonsági értékeknek két altípusa van. Az egyik elsősorban egyéni értékeket szolgál (pl.: a veszély elkerülése), a másik szélesebb csoportérdekeket pl.: erős ország, (családi biztonság, társadalmi rend, személyes biztonság, nemzetbiztonság, anyagi biztonság, egészség megőrzése).

Conformity/konformitás: a másokat felzaklató vagy károsító, illetve a társadalmi elvárásokat vagy normákat sértő cselekedetek, hajlamok és indulatok visszatartása (engedelmesség, önfegyelem, udvariasság, a szülők és az idősebbek tisztelete).

Tradition/hagyomány: egy kultúra vagy vallás szokásai és eszméi iránti tisztelet, elkötelezettség és elfogadás (a hagyomány tisztelete, alázat, odaadás, elfogadás, visszafogottság).

Benevolence/jóindulat: összetartozás fontossága. A legfontosabbak a családon és más elsődleges csoportokon belüli kapcsolatok. A jóindulat értékei a mások jólétével való önkéntes törődést hangsúlyozzák (segítőkészség, becsületesség, hűség, szeretet, megbocsátás, barátság, őszinteség).

Universalism/egyenlőség/egyetemesség: minden ember és a természet jólétének megértése, megbecsülése, toleranciája és védelme. Az univerzális értékek közé tartozik a tágabb társadalom és a világ tagjainak jóléte és a természet iránti aggodalom (igazságosság, tolerancia, béke, egyenlőség, békés világ, környezetvédelem, bölcsesség, szépség világa, egyenlőség) (Schwartz, 1992,1994).

Schwartz (2015) tíz értékes modellje egy más mintázatú érték kategóriákat tartalmazó meghatározást mutat (*1. ábra*). A tíz érték teljes halmazára vonatkozó asszociációk sorrendje kiszámítható mintázatot követ. Ha egy háttérváltozó, tulajdonság, attitűd vagy viselkedés az egyik értékkel a legpozitívabban, egy másikkal pedig a legnegatívabban korrelál, akkor a körkörös értékstruktúra nagymértékben meghatározza az összes többi értékkel való asszociációk mintázatát (Schwartz, 2015).

1. ábra: A Schwartz (1992) elméletében szereplő tíz értékből álló körkörös motivációs kontinuum. Forrás: Rudnev, Maksim, Vladimir Magun és Shalom Schwartz (2018); a magyar változat saját szerkesztés

Magyarországon az 1970-es évek óta több érték vizsgálatával kapcsolatos vizsgálat is készült. Az értékvizsgálat során a válaszadók tíz életcél fontosságát rangsorolták. Az adatok a hagyományos értékrendek dominanciáját tükrözik. A tradicionális (hagyományos) értékrend preferált értékei: család, nyugalom, tisztelet, anyagi haladás és hit. A hagyományos értékrendek által nem kedvelt értékek: szabadság, hedonizmus, önmegvalósításhoz kapcsolódó értékek.

A magyar ifjúság értékvilágáról az ezredfordulót követően az Ifjúság 2000, 2004 és 2008 gyorsjelentések számolnak be. Bauer (2002), Inglehart elméletét alkalmazva a 2000-ben végzett kutatása Inglehart elméletével megegyező értékeket kapott, miszerint a fiatalok számára a poszt-materiális értékek a legfontosabbak (családi biztonság, szerelem, béke világa, belső harmónia, igaz barátság, társadalmi rend), ugyanakkor körvonala azódik egy jelentős homogén csoport, amely a materiális értékeket helyezi előtérbe (anyagi javak, jövedelem növekedése, karrier, érdekes élet, szabadság). Bauer szerint (2005) a 2004-ben végzett kutatás alapján fontosabbá váltak az egzisztenciális értékek: békés világ, gazdagság, társadalmi rend; és háttérbe szorultak a szakrális értékek, mint az igaz barátság, szépség világa, tradíciók tisztelete. A sport bevett funkciói, akár szervezett keretek között, akár önképzési eszközként valósulnak meg, a társadalmi rendszerekbe ágyazódnak. Értékek-, ideológia-, és normatív rendszere meghatározza a sporttal és a fizikai aktivitással kapcsolatos elvárásokat, valamint az elvárások teljesítésének esz-

közeit és módszereit (Bíróné, 2004). A sport gyorsan fejlődő és kreatív részleg, ahol személyes és társadalmi érdekek érvényesülése kapcsolódik. Ha a sport pozitív hatással van az emberek társadalmi életére, társadalmi integritására, akkor az a társadalom kohézióját és az életminőséget is szolgálja. A sportoló és nem sportoló fiatalok értékrendjéhez kapcsolódó értékeket Perényi (2010) vizsgálta Magyarországon, a doktori értekezésében. Kutatásában rávilágít arra, hogy vannak olyan értékek, melyek kialakulásához a fizikai aktivitás kapcsolódik. A fizikai aktivitásnak két iránya van, amelyek egyre jobban különböznek egymástól, attól függően, hogy mennyire fontos a versengés és a sport egészségvédő szerepe. Az élsport a szórakoztatóipar, a szabadidősport a szolgáltatóipar részévé vált. A sport e két megnyilvánulása, a verseny- és szabadidős sportok, jellegüktől és körülményeiktől függően változó tevékenységek. Különböző erkölcsi és etikai értékeket képviselnek, de összefüggenek egymással és összekötik őket. A kommunikált értékek között is van átfedés. A versenysport klasszikus értékei, mint például a kitartás, teljesítmény, győzelem, csapatmunka és "fair play" (McCormack és Chalip, 1988; Papp és Pisztóka, 1995) ezen értékek a szabadidősportba is átgűrűznek. Egy csapat jó szereplése, a csapatot alkotó egyének együttműködésének függvénye. Márpedig minden csapagnak közös érdeke, legyen szó alkalmi vagy állandó összetételű szabadidős közösségről, a verseny-illetve az élsportban működőkről nem is beszélve, hogy élményt jelentő játék és lehetőleg győztes mérkőzés részese legyen. Ehhez alapvetően szükséges a kooperatív viselkedés készsége, a reális önismereten alapuló önzetlen együttműködés, a közös cél iránti alázat és erőfeszítés. Ezen értékek alapján alakulhat ki a csapatidentitás, az összetartozás biztonságot adó érzése (Laczkó és Rétsági, 2015). A „miért sportolunk?” kérdéskör határozza meg a sportban a célértéket (egészséges legyek, legyen önbizalmam, része legyek egy közösségnek, stb.), az eszközértékek mindazok az értékek, melyek segítségével elérhető a kitűzött sportolási cél (Rétsági, 2011).

Kutatásom célja tehát annak feltárása, hogy a sportolók értékrendje eltér-e a sportági csoportosítás szerint. Dolgozatom Perényi Szilvia (2010) kutatásán alapul. Kutatásában feltárta, hogy vannak különbségek a sportolók és a nem sportolók között. Emiatt felmerül a kérdés, hogy ez a mozgás jellege szerint változik-e? A hipotéziseim, a szakirodalmi áttekintést követően kerültek meghatározásra.

KÉRDÉSFELVETÉS, HIPOTÉZISEK

[H1] hipotézis: Azt feltételeztem, hogy a nyitott értékek esetében az egyéni, a materiális értékek esetében a csapatsportolóknál lesznek magasabb értékátlagok.

[H2] hipotézis: Azt feltételeztem, hogy azok, akik versenyszerűen sportolnak, a materiális és nyitott értékeknél, a nem sportolók pedig az immateriális értékek esetében mutatnak magasabb átlagot.

[H3] hipotézis: Azt feltételeztem, hogy a fiatalabb korosztály a materiális, az idősebb korosztály az immateriális értékrend esetében mutat magasabb átlagot.

ANYAGOK ÉS MÓDSZEREK

A felmérést internetes kérdőív formájában, a Google Drive segítségével készítettem és töltöttem ki 2022. május-szeptember között. A felmérés közösségi felületen került közzétételre, melynek kitöltése önkéntes és anonim volt.

A minta korkategóriáinak megoszlása a teljes mintára (N=378) vonatkozóan: 10-19 év közöttiek 61 fő (16,1%), 20-24 év közöttiek 64 fő (16,9%), 25-29 év közöttiek 46 fő (12,2%), a 30-45 év közöttiek 128 fő (33,9%), a 46-59 év közöttiek 67 fő (17,7%) és végül a 60 év felettiek 12 fő (3,2%). A korosztályok Bauer (2002) tanulmányai alapján kerültek besorolásra. A kitöltők nemek szerinti megoszlásának aránya 173 nő (45,8%), 205 férfi (54,2%), összesen 378 (N=378), az átlag életkor 33 év (D=12,85). A válaszadók demográfiai adatai tekintetében 60 fő vidéken él, míg a többség városban, megyeszékhelyen vagy a fővárosban 318 fő él.

A minta iskolai végzettségére vonatkozó adatok szerint a kitöltők többsége rendelkezik érettségi bizonyítvánnyal (146 fő 38,6%) vagy főiskolai/egyetemi diplomával (160 fő 42,3%) és kevesebb százalékos arányban csak 8 általános vagy annál kevesebb (43 fő 11,4%) vagy szakmunkásképző/szakiskola (29 fő 7,7%) végzettséggel rendelkeznek.

A következőkben a minta sportolási szokás szerinti vizsgálatának eredményét mutatom be. A válaszadók 20,4%-a (77 fő) nem sportol, 55,3 %-a (209 fő) egyéni sportágat űz³, míg 24,3% (92 fő) csapatban sportol⁴. Jelenlegi sportágában nemzetközi szinten 37 fő (9,8%), országos szinten 54 fő (14,3%), helyi/megyei szinten 31 fő (8,2%), a kitöltők többsége hobbi szinten 179 fő (47,4%) sportol és 77 fő (20,4%) nem sportol. Versenyszerűen 6 évet (D=8,18) töltöttek sporttal a megjelölt sportágban. Országos versenyen az első három helyezésben 83 fő (25,6%) részesült, míg 206 fő (64,2%) soha nem ért el kiemelkedő eredményt, a maradék 32 fő (10,2%) a 4-8. helyezést érte el, vagy különdíjat kapott. A nemzetközi eredmények tekintetében 320 fő

3 úszás, atlétika torna, testépítés, küzdősport, aerobik, koronglövészet, lovaglás, tenisz, kerékpár

4 labdarúgás, kosárlabda, kézilabda, röplabda, jégkorong

adott választ kérdésekre, melyből 270 fő (84,4%) soha nem ért el kiemelkedő eredményt, ugyanakkor 34 fő (10,6%) arany, ezüst, vagy bronzérmét nyert, 4-8. helyen végzett 13 fő (4,1%). A sportági csoportok szerinti nemek megoszlása nem sportolnak a nők 24,3%-a (18 fő), míg a férfiak 75,7%-a (56 fő). A nem sportoló férfiak felülreprezentáltak (AR=4,1). A nők 46,2%-a (98 fő), a férfiak 53,8% (114 fő) egyéni sportágat választja, míg a csapatsportok tekintetében a nők 62% (57 fő), a férfiak 38%-a (35 fő) sportol csapatban. A minta felülreprezentáltsága kimutatható a csapatsportot űző nők esetében (AR=3,6). A nemek sportolói szint szerinti megoszlása között nincs lényeges különbség. A nők 32,5%-a (40 fő) és a férfiak 67,5%-a (83 fő) nem sportol aktívan. A hobbi szinten sportoló nők (AR=2,3) és a nem sportoló férfiak (AR=3,6) felülreprezentáltak. A nők sportolás szintjét tekintve nemzetközi szinten 9,8%-a (17 fő), országos szinten 16,2%-a (28 fő), helyi megyei szinten 13,3%-a (23 fő), hobbi szinten 49,7% (86 fő) sportolnak. A nők helyi, megyei szintű sporttevékenysége felülreprezentált (AR=3,3). A férfiak sportolási szintjét vizsgálva, a minta alapján 28,3%-a (58 fő) nem végez sporttevékenységet, melynek értéke felülreprezentált (AR=4,2). Nemzetközi szinten 9,8% (20 fő), országos szinten 12,7% (26 fő), helyi, megyei szinten 3,9% (8 fő), valamint hobbi szinten 45,4% (93 fő) sportol.

A sportértékek vizsgálata esetében az alanyok azt a feladatot kapták, hogy egy ötfokú Likert-skála segítségével osztályozzák, hogy mennyire fontos az életükben az adott állítás. Az 1 azt jelentette, hogy „Egyáltalán nem fontos”, míg az 5 a „Nagyon fontos” kijelentést. A feladat előtt feltettem néhány demográfiai kérdést is. Megkérdeztem nemüket, életkorukat, településtípusukat, iskolai végzettségüket, jelenlegi sportágukat, valamint azt, hogy milyen szinten sportolnak.

A rögzített válaszokat Excel 2016 – os programba importáltam. A kapott adatokat SPSS 21.0 program segítségével elemeztem. A kitöltők nemek szerinti megoszlás aránya 173 nő (45,8%), 205 férfi (54,2%), összesen 378 fő (N=378), az átlag életkor 33 év (D=12,85).

EREDMÉNYEK

A következő vizsgálatok a minta értékpreferenciáinak bemutatását jelentik. Hipotéziseink ezek összehasonlítását fogják mutatni a különböző háttérváltozók mentén. Azonban mielőtt feltételezéseink igazolását vagy elvetését megvizsgálám, előtte mindenképpen a minta jellemzésénél szeretném bemutatni az értékkategóriák eloszlását (2. táblázat).

2. táblázat: Értékpreferencia átlagok sorrendje a teljes mintára vonatkozóan (N=378)

	Értékpreferenciák	Átlag	Szórás
1.	boldogság	4,71	0,73
2.	családi biztonság	4,65	0,79
3.	szavahihetőség	4,57	0,79
4.	béke	4,57	0,81
5.	belső harmónia	4,52	0,81
6.	felelősségteljeség	4,50	0,81
7.	gerincesség	4,49	0,90
8.	szabadság	4,49	0,82
9.	igaz szerelem	4,48	0,92
10.	igaz barátság	4,45	0,91
11.	szeretettel teljes	4,45	0,83
12.	segítőkészség	4,45	0,84
13.	értelem	4,42	0,82
14.	jókedélyűség	4,42	0,86
15.	logikus gondolkodás	4,40	0,82
16.	önállóság	4,39	0,84
17.	hatékonyság	4,37	0,83
18.	udvariasság	4,35	0,87
19.	kellemes élvezetes élet	4,34	0,86
20.	tisztaság	4,32	0,90
21.	az elvégzett munka öröme	4,27	0,94
22.	fegyelmezettség	4,21	0,86
23.	emberi önérzet	4,20	0,91
24.	a haza biztonsága	4,18	1,04
25.	bölcsesség	4,17	0,90
26.	előítéletektől mentes	4,13	1,00
27.	megbocsátó	4,13	0,94
28.	egyenlőség	4,13	0,99
29.	érdekes, változatos élet	4,11	0,92
30.	bátorság	4,08	0,97
31.	törekvő	3,99	1,04
32.	anyagi jólét	3,93	0,90
33.	társadalmi megbecsülés	3,92	1,06
34.	alkotó szelleműség	3,66	1,12
35.	a szépség világa	3,64	1,13
36.	engedelmesség	3,58	1,08
37.	üdvözülés	3,47	1,18

A táblázat alapján megállapítható, hogy a kitöltők (N=378) prioritásában az elsődleges az elégedettség „boldogság”, a szeretteikről való gondoskodás „családi biztonság”, a becsület és őszinteség „szavahihetőség”, vágynak a háborútól és konfliktusoktól mentes világra „béke”,

ami jelen társadalmunknak fontos részét képezi. Fontos számukra a belső feszültségektől mentes élet „belső harmónia”, a megbízhatóság és felelősségtudat. Meglepő számomra, hogy az „anyagi jólét” 32. helyen szerepel.

A Rotated Component Matrix segítségével megvizsgáltam, hogy a felállított 37 értékpreferenciában melyik változó, melyik faktort jellemzik leginkább a komponens mátrixból ($KMO=0,975$). A főkomponens során keletkezett faktorsúlyok sztenderdizált értékeit elneveztem Schwartz (1992) és Inglehart (1991) elméletei alapján (3. táblázat).

3. táblázat: A négy főkomponensbe sorolt értékek

nyitott	immateriális	materiális	tradicionális
az elvégzett munka öröme bátorság gerincesség értelem fegyelmezetttség felelősségteljeség hatékonyág jókedélyűség logikus gondolkodás megbocsátó önállóság segítőkészség szavahihetőség szeretettel teljes tisztaság udvariasság	béke boldogság bölcsség családi biztonság belső harmónia egyenlőség a haza biztonsága igaz barátság igaz szerelem szabadság	anyagi jólét érdekes, változatos élet kellemes élvezetes élet emberi önérték a szépség világa törekvő	társadalmi megbecsülés üdvözülés alkotó szelleműség előítéletektől mentes engedelmesség

Az első főkomponensbe a **nyitott értékek** kerültek, melyek elsősorban a posztmodern értékeket foglalja magába. Schwartz (1992,1994) jóindulat értékcsoprtjába sorolt általános emberi érték a „megbocsátó” és a „segítőkészség” is ebbe a komponensbe tartozik.

A második főkomponensbe az **immateriális értékek** kerültek, ezek elsősorban az intellektuális és individuális értékeket képviselik. Itt jelenik meg pl.: az „egyenlőség” és a „belső harmónia” értékelemei, melyek Schwartz (1992,1994) elméletében az egyének és csoportok túléléséből fakadnak.

A harmadik főkompetens a **materiális értékek** csoportja. Egyetemesség értékcsoprtból „a szépség világa” és a hatalom csoportból az „anyagi jólét” kapott helyet ebben a komponensben (Schwartz, 1992, 1994).

A negyedik főkompetens pedig a **tradicionális értékek** csoportja (társadalmi megbecsülés, üdvözülés, alkotó szelleműség, előítéletektől mentesség, engedelmesség), Schwartz (1992,1994) elméletében a „társadalmi megbecsülés” a teljesítmény csoportba tartozik, valamint az önértékelés csoportba az „alkotó szelleműség”, továbbá a hagyomány, amely egy kultúra vagy vallás szokásai és eszméi iránti tisztelet.

Hipotéziseink vizsgálatánál először a sportolói csoportok (egyéni vagy csapat sportoló) eredményeit elemeztem. Azt feltételeztem, hogy a nyitott értékek esetében az egyéni, a materiális értékek esetében a csapat sportolóknál lesznek magasabb értékátlagok. Ennek vizsgálatához varianciaanalízis elemzést végeztem, melyet egy homogenitásvizsgálat előzött meg (4. táblázat). A nyitott értékcsoporthoz tartozó eloszlása a teljes minta alapján (N=378), nem sportolóinak 74 fő (M=-0,455, SD=1,105), az egyéni sportágat űzők 212 fő (M=0,157; SD=0,902), míg a csapat-sportolók 92 fő (M=0,004; SD=1,026).

3. táblázat: Az értékcsoporthoz és a sportág csoportok homogenitásvizsgálata (N=378)

értékcsoporthoz		N	átlag	szórás	Levene	p
nyitott	Nem sportol	74	-0,455	1,105	3,891	0,021*
	Egyéni	212	0,157	0,902		
	Csapat	92	0,004	1,026		
immateriális	Nem sportol	74	0,052	1,184	1,588	0,206
	Egyéni	212	-0,004	0,908		
	Csapat	92	-0,033	1,050		
materiális	Nem sportol	74	-0,176	1,185	1,322	0,268
	Egyéni	212	0,030	0,950		
	Csapat	92	0,071	0,944		
tradicionális	Nem sportol	74	0,150	0,982	2,254	0,106
	Egyéni	212	-0,107	1,055		
	Csapat	92	0,125	0,853		

A fenti táblázat alapján megállapítható, hogy a szóráshomogenitás feltétele nem teljesül, szignifikáns ($p < 0,05$), tehát a szóráshomogenitás teljesült a nyitott értékek tekintetében ($p < 0,021$), azonban az immateriális ($p > 0,206$), materiális ($p > 0,268$) és tradicionális ($p > 0,106$) értékek esetében a Levene-teszt nullhipotézise szóráshomogenitás nem teljesült. A következő méréseken arra voltam kíváncsi, hogy a sportági csoportosítások és az értékkomponensek között milyen eltérések vannak (5. táblázat).

4. táblázat: ANOVA vizsgálat eredményei a sportágak csoportosítása szerint (N=378)

	átlag	F	Sig.
nyitott	10,257	10,79	0,000*
immateriális	0,152	0,152	0,859
materiális	1,476	1,48	0,229
tradicionális	2,759	2,785	0,063

A táblázat értékelésekor jól látható, hogy a csoportok közötti és a csoporton belüli nyitott értékek esetében eltérő négyzetek hányadosaként az F értéke 10,79 és a szignifikanciaszint 0,000.

Így a nullhipotézist elutasítom, tehát az átlagok egymástól lényegesen különböznek. Az immateriális ($F=0,152$; $p>0,152$), a materiális ($F=1,48$; $p>1,48$) és a tradicionális ($F=2,785$ $p>0,063$) esetén a nullhipotézist megtartom, tehát az átlagok között nincs lényeges különbség.

Azt is megvizsgálom, hogy a nyitott értékrend esetében melyik csoport lesz az, amely eltérést mutat az átlagok vizsgálatában. A hipotézisem alapján az egyéni sportolók esetében mutatható-e ki a magasabb átlag. Ennek igazolását az utóvizsgálat (Tukey próba) eredménye fogja megmutatni.

A második hipotézis igazolásánál a sportolási szint szerinti csoportok közti különbségeket vizsgáltam meg az értékcsoporthoz tartozó átlagai alapján. Ennek igazolására is varianciaanalízist alkalmaztam. Ehhez először a minta homogenitásvizsgálatát végeztem el a sportolói szintek alapján (6. táblázat). Azt feltételeztem, hogy azok, akik versenyszerűen sportolnak a materiális és nyitott értékeknél, a nem sportolók pedig az immateriális értékek esetében mutatnak magasabb átlagot.

5. táblázat: Az értékcsoporthoz tartozók és a sportolási szint homogenitásának vizsgálata ($N=378$)

		N	Átlag	szórás	Levene	p
nyitott	Igen, versenyszerűen	100	0,407	0,865	4,432	0,013*
	Igen, hobbi szinten	155	-0,060	0,946		
	Nem	123	-0,255	1,071		
immateriális	Igen, versenyszerűen	100	-0,282	0,964	0,711	0,492
	Igen, hobbi szinten	155	0,160	0,925		
	Nem	123	0,028	1,075		
materiális	Igen, versenyszerűen	100	0,184	0,911	0,976	0,378
	Igen, hobbi szinten	155	0,002	0,962		
	Nem	123	-0,152	1,095		
tradicionális	Igen, versenyszerűen	100	-0,066	1,037	1,136	0,322
	Igen, hobbi szinten	155	0,003	0,934		
	Nem	123	0,050	1,054		

A nyitott értékcsoporthoz tartozók eloszlása a teljes minta alapján ($N=378$), a versenyszerűen sportolók 100 fő ($M=0,407$, $S=0,865$), a hobbi szinten sportolók 155 fő ($M= -0,060$; $SD=0,946$), míg a nem sportolók 123 fő ($M= -0,255$; $SD=1,071$). A nyitott értékpreferenciákban a hobbi szint és a nem sportolók között mutatkozik kapcsolat. Az immateriális értékcsoporthoz tartozók eloszlása a teljes minta alapján ($N=378$), szintén a hobbi szint ($M=0,160$; $SD=0,925$) és a nem sportolók ($M=0,028$; $SD=1,075$) között mutat kapcsolatot. A materiális értékekben a verseny szintű sportban ($M=0,184$; $SD=0,911$) és a hobbi szint ($M=0,002$; $SD=0,962$). A tradicionális főkomponensben a hobbi ($M=0,003$; $SD=0,934$) és a nem sportolók ($M=0,050$; $SD=1,054$) között van kapcsolat. A következő mérésemben arra voltam kíváncsi, hogy a sportolás szintje és az értékkomponensek között milyen eltérések vannak. Megállapítható, hogy a szóráshomogenitás feltétele nem

teljesül, szignifikáns ($p < 0,05$), tehát a szóráshomogenitás teljesült a nyitott értékek tekintetében ($p < 0,013$), azonban az immateriális ($p > 0,492$), materiális ($p > 0,378$) és tradicionális ($p > 0,322$) értékek esetében a Levene-teszt nullhipotézise szóráshomogenitás nem teljesült.

A következő mérésben arra voltam kíváncsi, hogy a sportági csoportosítások és az érték-komponensek között milyen eltérések vannak (7. táblázat).

6. táblázat: ANOVA vizsgálat eredményei a sportágak csoportosítása szerint

	átlag	F	Sig.
nyitott	12,578	13,405*	0,000*
immateriális	6,016	6,182*	0,002*
materiális	3,101	3,136*	0,045*
tradicionális	0,37	0,369	0,692

A táblázat értékelésénél a csoportok közötti és a csoporton belüli nyitott értékek ($F = 13,405$; $p < 0,000$), az immateriális értékek ($F = 6,182$; $p < 0,002$) és a materiális értékek ($F = 3,136$; $p < 0,045$) esetében eltérésgyűzők hányadosaként a nullhipotézist elutasítom. A tradicionális értékek ($F = 0,369$; $p > 0,692$), nullhipotézist megtartom, tehát az átlagok között nincs lényeges különbség. Azt is megvizsgálom, hogy a sportolási szintek esetében melyik csoport lesz az, amely eltérést mutat az átlagok vizsgálatában. A hipotézisem alapján az egyéni sportolók esetében mutatható-e ki a magasabb átlag. Ennek igazolását az utóvizsgálat (Tukey próba) eredménye fogja megmutatni. A nyitott értékek esetében azok akik versenyszerűen sportolnak mutatnak magasabb átlagot. A vizsgálat eredményeként igazolódott, hogy a nyitott értékek esetében eltérés van a versenyszerű sportolók és a nem sportolók, hobbi szintű sportolók között. Azt látjuk, hogy a versenyszerűen sportolók átlag feletti értékkel jelezték ezekkel való egyetértésüket, míg a hobbi és nem sportolók negatív átlaggal. Ez mutat szignifikáns különbséget. A megőrzés értékdimenzióján túl a társadalom kerül a középpontba.

Az immateriális értékek vizsgálata is mutat szignifikáns különbséget. Itt a versenyszerű sportolók negatív a másik két csoport pozitív átlagot mutat. Ez a különbség szignifikáns értékkel van jelen. A vizsgálat eredményeként igazolódott, hogy az immateriális értékek esetében eltérés van a versenyszerű sportolók és a nem sportolók, hobbi szintű sportolók között. Szignifikáns különbség mutatható ki a nem sportolók ($P_{\text{Tukey}} = 0,028$) és a sportolók immateriális értékei között. A materiális értékek vizsgálatánál azt feltételeztük, hogy a versenyszerű sportolók esetében találunk szignifikánsan magasabb átlagot. A vizsgálat eredményeként igazolódott, hogy a materiális értékek esetében eltérés van a versenyszerű sportolók és a nem sportolók között. Szignifikáns különbség mutatható ki a hobbi szintű sportolók ($P_{\text{Tukey}} = 0,002$) materiális értékei között.

Harmadik hipotézisem vizsgálata az értékcsoporthoz tartozók életkor szerinti különbségeit vizsgálom meg. Azt feltételeztem, hogy a fiatalabb korosztály a materiális az idősebb korosztály az immateriális értékrend esetében mutat magasabb átlagot. Ennek igazolásához is variancia analízist végeztem. Ennek vizsgálatához varianciaanalízis elemzést végeztem, melyet egy homogenitásvizsgálat előzött meg (8. táblázat). Ennek eredményeként azt látjuk, hogy a szórások homogének.

7. táblázat: Az értékcsoporthoz tartozók és az életkor homogenitásának vizsgálata (N=378)

		N	Átlag	szórás	Levene	p
nyitott	10-19év	61	0,089	1,041	,870	,502
	20-24év	64	0,413	0,776		
	25-29év	46	0,060	0,895		
	30-45év	128	-0,083	1,018		
	46-59év	67	-0,419	0,987		
	60-tól idősebb	12	0,346	1,222		
immateriális	10-19év	61	-0,204	0,912	1,352	,242
	20-24év	64	-0,197	0,768		
	25-29év	46	-0,123	1,047		
	30-45év	128	0,124	1,028		
	46-59év	67	0,230	1,163		
	60-tól idősebb	12	-0,047	0,721		
materiális	10-19év	61	0,242	0,942	1,059	,383
	20-24év	64	0,041	0,979		
	25-29év	46	0,289	0,934		
	30-45év	128	-0,123	0,972		
	46-59év	67	-0,132	1,112		
	60-tól idősebb	12	-0,509	0,894		
tradicionális	10-19év	61	0,048	0,919	,957	,444
	20-24év	64	0,048	1,085		
	25-29év	46	-0,179	1,202		
	30-45év	128	0,040	0,931		
	46-59év	67	-0,065	0,963		
	60-tól idősebb	12	0,123	1,103		

A csoportok közti vizsgálat eredményei esetében megállapíthatóak a szignifikáns különbségek (9. táblázat).

8. táblázat: ANOVA vizsgálat eredményei az értékcsoporthoz szerint (N=377)

	átlag	F	Sig.
nyitott	5,134	5,436	0,000*
immateriális	2,244	2,283	0,046*
materiális	2,747	2,814	0,017*
tradicionális	0,487	0,484	0,788

A csoportok közti vizsgálatnál azt láthatjuk, hogy az életkor átlag pontszámát, mely nyitott értékrend csoportjánál a legalacsonyabb (-0,419) a 46-59 év közöttiekénél mutatható ki (3. sz. *melléklet*). Az immateriális értékcsoporthoz ez az érték (-0,203) a 10-19 éves korúaknál, a materiális értékcsoporthoz pedig (-0,509) a 60 évnél idősebbeknél került a legalacsonyabb érték kimutatásra. A nyitott értékcsoporthoz (p=0,000; F=5,436), az immateriális (p<0,046; F=2,283), és a materiális értékcsoporthoz (p<0,017; F=2,814) szignifikanciája megállapítható. A vizsgálat eredményeként igazolódott, hogy a nyitott értékek esetében a 46 és 59 év közöttiekre jellemző legkevésbé (-0,419) és a legmagasabb (0,413) a 20-24 évesek körében. A materiális értékek esetében a legjellemzőbb a 10 és 29 év (0,242; 0,030; 0,289) közöttiek körében, és legkevésbé jellemző a 30 év (-0,123; -0,132; -0,509) fölöttiekre. Az immateriális értékek a 30 és 59 év közöttiekre jellemzőek leginkább (0,124; 0,230), míg a 10 és 29 év közöttiekre a legkevésbé (-0,204; -0,197; -0,123).

MEGBESZÉLÉS

Az első hipotézis vizsgálatánál megállapítható, hogy a nyitott értékek esetében az egyéni, a materiális értékek esetében a csapat sportolóknál lesznek magasabb értékátlagok nem igazolódott, azonban igazolódott, hogy a sportoló és nem sportolók értékei között lényeges különbségek vannak (Perényi, 2010). A vizsgálat eredményeként igazolódott, hogy a nyitott értékek (megbocsátó, segítőkészség) tekintetében eltérés mutatkozik a nem sportolók és a sportolók között. Azonban az egyéni és csapat sportolók esetében nem találtam különbséget. A nyitott értékekkel való magasabb egyetértést nem a sportolói csoportok között, hanem a sportoló és nem sportoló csoport között tudtam kimutatni. Schwartz (1992) jóindulat értékcsoporthoz sorolt általános emberi érték a „megbocsátó” és a „segítőkészség” is ebbe a komponensbe tartozik. Az elméletében szereplő tíz értékből álló körkörös motivációs kontinuumban szerint a sportolók a társadalmi fókusz kerül előtérbe a nem sportolóktól eltérően. Individuálisabb és toleránsabbak a sportolók a nem sportoló társaikhoz képest. Összességében van különbség a sportolók és nem sportolók értékrendje között függetlenül attól, hogy egyéni vagy csapatsportot

űznek. A kérdőíves felmérésre adott válaszok vizsgálatát követően egyértelművé vált, hogy a sportolók és nem sportolók értékrendje mutat eltéréseket (Perényi, 2010) és több értékrendelem esetében érdemes további kutatás lefolytatása az összefüggések megismerése érdekében. A felmérés eredményei szerint a bátorság, a gerinc, a racionalitás, a fegyelem, a felelősség, a hatékonyság, a kedvesség, a logikus gondolkodás, a tolerancia, a függetlenség és a mások segítségére való hajlandóság a sportolók fontos értékei, valamint az integritás és az udvariasság is.

A második hipotézis vizsgálatakor megállapítottam, hogy azok, akik versenyszerűen sportolnak a materiális és nyitott értékeknél, a nem sportolók pedig az immateriális értékek esetében mutatnak magasabb átlagot, a versenysportolók fegyelmezettebbek és felelősségteljesebbek nem sportoló társaikhoz képest (*Laczkó és Rétségi, 2015*). Schwartz (1992) elméletében a nyitott értékek középpontjában a társadalmi fókusz áll. A sportolás szintjén vannak értékkülönbségek. A felállított négy értékcsoporthoz három esetben volt lényeges különbség a versenysportolók és a hobbi sportolók, nem sportolók között. A nem sportolók esetében a túlélési értékek, mint a béke, boldogság, bölcsesség, családi biztonság, egyenlőség, szabadság, igaz szerelem, igaz barátság a meghatározó tényezők. Rokeach (1968) célértékként határozta meg a „családi biztonság” értékét, mely a szeretteinkről való gondoskodást jelenti. Az immateriális értékhez tartozó „családi biztonság”-ot Schwartz (1992) a biztonság értékdimenziójába helyezi. A felsorolt értékek Schwartz (1992) 10 motivációs kontinuum értékeiben az egyetemesség a meghatározó. Az egyetemesség értékdimenzió jellemzik a nem sportolókat, miszerint minden ember és a természet jólétének megértése, megbecsülése, toleranciája és védelme a cél. A társadalom, az emberek és saját maga biztonságát, harmóniáját és stabilitását jelöli. A kontinuumban a társadalmi kerül a fókuszba. Az immateriális javak leginkább azokra jellemző, akik nem sportolnak. A hobbi szintű sportolókat leginkább az anyagi értékek jellemzik, mint az anyagi boldogság, a gazdag és színes élet, a boldog élet, az emberi önértékelés, a szép világ. A materiális javak a hobbi szintű sportolók esetében bizonyított. A materiális értékek Schwartz (1992) elméletéből megjelenik az „kellemes, élvezetes élet”, mely a hedonizmus értékdimenzióba tartozik, önmegvalósítást jelent, az „érdekes, változatos élet”, mely a kezdeményezésbe tartozik, valamint a „törekvő”, mely a teljesítménybe kategorizálható. Mindhárom felsorolt értékkontinuum a motivációs értékdimenziókban a nyitottság a változatosságra és önfejlesztés értékeit helyezi előtérbe. A személyes fókusz áll a középpontban. Rokeach (1968) célértékként határozta meg a „anyagi jólét” értékét, mely a jómódot, bőséget jelenti. A materiális értékhez tartozó „anyagi

jólét”-et Schwartz (1992) a hatalom értékcsoportjába sorolja, emberek és erőforrások feletti ellenőrzést vagy hatalmat jelöli. A kontinuumban a személyi fókuszba sorolható.

A versenysportot űzők számára fontos értékek a bátorság, a tartás, a racionalitás, a fegyelem, a felelősség, a hatékonyság, a kedvesség, a logikus gondolkodás, a tolerancia, a függetlenség és a mások segítésére való hajlandóság, valamint az integritás és az udvariasság is. Inglehart (1977) a „logikus gondolkodású”, mint eszközértéket határozott meg, ami a cél eléréséhez vezető utat jelöli. Domináns a racionalitás, ésszerűség. A nyitott értékekbe tartozó „fegyelmezett-ség” értéke a Schwartz (1992) konformitás értékcsoportjába tartozik.

A harmadik hipotézisünk vizsgálatakor azt tapasztaltuk, hogy a fiatalabb korosztály a materiális az idősebb korosztály az immateriális értékrend esetében mutat magasabb átlagot, a fiatalok számára a gazdasági és fizikai biztonság fontos, míg az idősebbeknek az életminőség, önkifejezés (Inglehart, 1997) (Bauer, 2002). Kimutatható különbségek vannak a korcsoportok és az értékcsoportok között igazolódott, azonban nem került kimutatásra, hogy a társadalmi változások (Hankiss, 1983) vagy a sport által közvetített értékek változásának hatására mutatható ki különbség. Bauer (2002) megállapításai megegyeznek dolgozatom eredményeivel. A fiatalokat az anyagi gazdagság és ambíciók felhalmozása, míg az időseket a béke, a boldogság, a bölcsesség, a családi biztonság, az egyenlőség és a szabadság jellemzik.

ÖSSZEFOGLALÁS

A szakdolgozat célja az volt, hogy feltárjam, van-e különbség a sportolók értékrendje között sportágak csoportosítása szerint. Perényi Szilvia (2010) kutatására alapoztam dolgozatom. Az ő kutatásaiban feltárta, hogy van különbség a sportolók és nem sportolók között. Ennek okán merült fel a kérdés, hogy van-e különbség a sportágak jellege szerint. A további kutatási célom Rétsági Erzsébet (2015) elméletéhez kapcsolódik, miszerint a sportolók olyan értékeket tudhatnak magukénak a sport révén, amik általánosan elfogadottak. Hankiss (1983) szerint a mai magyar társadalom tagjainak értékrendje nem forrott ki igazán, ugyanis nem tudják követni a nagyobb történelmi fordulatokat. Jelen társadalmunkban 2019 óta létezik a COVID járvány, valamint a gazdaságot érintő infláció az orosz-ukrán háború miatt. Mely értékek azok, amelyeket a sportolók közvetítenek és segítenek-e a társadalom értékrendszerének kialakításában? A statisztikai elemzéseket SPSS 21.0 programmal végeztem.

A vizsgálat eredményeként elmondható, hogy a sportolók számára fontos érték a bátorság, gerincesség, értelem, fegyelmezettség, felelősségteljesesség, hatékonyság, jókedélyűség, logikus gondolkodás, megbocsátás, önállóság, segítőkészség, fontos továbbá a szavahihetőség, udvariasság. Schwarz (1992) elmélete szint a társadalmi fókuszra helyezi előtérbe. Ezek leginkább a

versenysportot űzőkre vonatkozik. A nem sportolók esetében az egzisztenciális értékek a meghatározók mint a béke, boldogság, bölcsesség, családi biztonság, egyenlőség, szabadság, igaz szerelem, igaz bartáság. A hobbi szintű sportolókra leginkább a materiális értékek, mint az anyagi jólét, érdekes - változatos élet, kellemes- élvezetes élet, emberi önérzet, a szépség világa jellemző. Bauer (2002) kutatási eredményi megegyeznek a szakdolgozatom eredményeivel. A fiatalokra jellemző az anyagi javak halmozása, a törekvőség, míg az idősebbekre a béke, boldogság, bölcsesség, családi biztonság, egyenlőség, szabadság jellemző.

Az egyéni vagy csapatsportot, illetve az aktív (vagy nem aktív) kitöltők által adott válaszok alapján megállapítható, hogy bizonyos értékrend-elemek csak egyik csoport esetében mutatott szignifikanciát, azonban vannak átfedések, azaz a két halmaznak létezik metszete. Annak ellenére, hogy az elvégzett kérdőíves adatgyűjtés célja nem ez volt, a szignifikancia szintek vizsgálatával következtetni lehet arra, hogy mely értékrend-elemek fontosak a válaszadók számára, azonban ennek megerősítésére további kutatások végrehajtására van szükség. A szignifikancia értékeinek egyszerű számtani átlagát tekintve az alábbi érték-hierarchia feltételezhető:

1. béke
2. szabadság
3. fegyelmezetség
4. jókedélyűség
5. értelem
6. kellemes élvezetes élet
7. szavahihetőség

Fontos kiemelni, hogy az [1] béke és [2] szabadság elemek között matematikai értelemben véve nincs érdemi különbség, azaz egyenrangúnak tekinthetők. Nem szabad továbbá elmenni amellett a tény mellett sem, hogy a jelenlegi hazai és nemzetközi környezetben ezen értékrend-elemek a teljes társadalomra is jellemzőek lehetnek.

IRODALOMJEGYZÉK

- Andorka R. (2006): Bevezetés a szociológiába. Második javított és bővített kiadás. Szerk.: Spéder Zsolt; Osiris Kiadó, Budapest, ISBN 963 389 848 X, ISSN 1218-9855
- Bauer B. (2002): Az ifjúság viszonya az értékek világához. In: Bauer Béla, Szabó Andrea, Laki László szerk.: Ifjúság 2000. Tanulmányok I. Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest. 195-208.
- Bauer B. – Szabó A. (2005): Ifjúság 2004. Gyorsjelentés. Mobilitás Ifjúságkutató Iroda, Budapest.
- Biróné Nagy E. (szerk.2004): Sportpedagógia. Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs.
- Bodnár I., Perényi Sz. (2016): Értékháló az iskolai testnevelés körül In.: Értékteremtő testnevelés Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében Szerkesztette: Kovács Klára Debreceni Egyetemi Kiadó; ISBN 978 963 318 597 1 101-110.o.
- Budavári Á. (2007): Sportpszichológia. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, ISBN 9789632261096
- Gábor K. (2004): Ifjúsági korszakváltás Új Ifjúsági Szemle 11(4): 5-24 ISBN 1785-1289
- Hankiss E. (2004); Társadalmi csapdák és diagnózisok - Tanulmányok a hetvenes évekből; Osiris Kiadó, Budapest, ISBN 9633893623
- Hitlin, S. (2003). Values as the core of personal identity: drawing links between two theories of self. Social Psychology Quarterly, 66, 118–137.
- Inglehart, Ronald (1997): Modernization and Postmodernization. Princeton, NJ: Princeton University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0038038599290402>
- Kamarás I. (2010): Érték, értékelés és értékrend (szociológiai és szociálpszichológiai nézőpontból) http://www.metaelmelet.hu/pdfek/tanulmanyok/ertek_ertekeles.pdf
- Kluckhohn, Clyde (1951): Values and Value Orientation in the Theory of Action. In Toward a General Theory of Action. Talcott Parsons és Edward A. Shils (szerk.). New York: Harper. 388-433. DOI: <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674863507.c8>
- Kohn, Melvin L. (1969): Class Class and Conformity: A Study in Values. Chicago: University of Chicago Press. DOI: <https://doi.org/10.1177/000169937101400310>
- Laczkó T., Rétsági E. (2015): A sport társadalmi aspektusai; Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs, ISBN 978-963-7178-72-6

- Maslow, A.H. (1965). Eupszichikus menedzsment. Homewood, IL: Dorsey.
- McCormack JB, Chalip L. (1988) Sport as socialization: A critique of methodological premises. *The Social Science Journal*, 25(1): 83-92.
- Papp G, Pisztóka Gy. (1995) Sportsmanship as ethical value. *International Review for the Sociology of Sport*, 30(1): 375-388.
- Perényi Sz. Fizikai aktivitás és értékpreferenciák. In: Mónus A. (szerk.), VI. Országos Sporttudományi Kongresszus II. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest, 2008a: 75-77.
- Perényi Sz. (2008b) Sporttevékenység és az értékorientáció összefüggései fiataloknál. *Új Ifjúsági Szemle*, 21: 65-74.
- Pikó B. Szabadidő és életmód a fiatalok körében. In: B. Pikó (szerk.), Ifjúság, káros szenvedélyek és egészség a modern társadalomban. L' Hartmann, Budapest, 2005: 30- 39.
- Rétsági E., H. Ekler J., Nádori L., Woth P., Gáspár M., Gáldi G., Szegnerné Dancs H. (2011): Sportelméleti ismeretek
- Rokeach, Milton (1973): *The Nature of Human Values*. Glencoe: Free Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/sw/19.6.758>
- Schwartz, Shalom H. (1992), "Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries", *Advances in Experimental Social Psychology* Volume 25, *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, Elsevier, pp. 1–65, CiteSeerX 10.1.1.220.3674, DOI:10.1016/s0065-2601(08)60281-6, ISBN 9780120152254
- Schwartz SH. (1994) Are there universal aspects in the content and structure of values? *Journal of Social Issues*, 50: 19-45.
- Schwartz, Shalom H. (2012): An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*. 2 (1). doi:10.9707/2307-0919.1116.
- Schwartz, Shalom H.; Cieciuch, Jan; Vecchione, Michele; et al. (2012): Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 103 (4): 663–688. doi:10.1037/a0029393. ISSN 1939-1315. PMID 22823292